

10. SINIF FELSEFE

2. Ünite

1. İnsan diğer varlıklar gibi bilinçsiz bir varlık değildir. Mesela taş, kendisinden başka bir şey olamayan varlıktır. Taşın şöyle ya da böyle olabilme imkânı yoktur; taş ne ise daima odur. Buna karşın, insan kendinde varlık olmak dışında, aynı zamanda kendisi için varlıktır. Yani insan bilinçli öznedir; var olduğunun bilincindedir. Bu sayede insan, kendine dönmekte ve ne olacağına kendi karar vermektedir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi insanı diğer varlıklardan ayıran bir özellik olamaz?

A) Özgür iradeye sahip olması

B) Somut bir varlığa sahip olması

C) Bilinçli düşünen bir varlık olması

D) Kendi kendisinin farkında olması

E) Kendini gerçekleştirebileceği olanaklara sahip olması

2. Felsefede ileri sürülen fikirler filozoflar tarafından çeşitli şekillerde temellendirilirler:

Örnek 1

Kötülük yapan insan en fazla kendine zarar verir. Hiç kimse bilerek kendine zarar vermez. Kendine zarar vermek bilgisizlikten doğan bir kötülüktür. Demek ki "Hiç kimse, bilerek kötülük yapmaz."

Örnek 2

Var olan her şeyin varoluşunun bir nedeni ya da gerekçesi olmalıdır. Herhangi bir şeyin kendini üretmesi ya da kendi varoluşunun nedeni olması imkânsızdır. Dolayısıyla nihai bir neden olmazsa ya sonsuz bir biçimde nedenleri takip etmeye devam edeceğiz ya da nihayetinde, zorunlu olarak bir nedene kavuşacağız. Demek ki "Var olan her şeyin varoluşunun bir nedeni ya da gerekçesi olmalıdır."

Verilenler bir bütün olarak değerlendirildiğinde aşağıdakilerden hangisini örneklendirdiği söylenebilir?

A) Felsefi soru oluşturmayı

B) Dil-düşünce ilişkisini

C) Argümanlarla görüş oluşturmayı

D) Doğruluk-gerçeklik ilişkisini

E) Bilim-hayat ilişkisini

3. Kant'a göre önermeler analitik ve sentetik olarak ikiye ayrılır. Bu iki önerme türü arasında ise bir dizi şu ilişkiler bulunmaktadır:

- Analitik önermelerde özne ve yüklem arasında bir tür içerme ilişkisi vardır. Sentetik önermelerde ise özne ile yüklem arasında bir içerilme ilişkisi yoktur. Onunla ilintilidir ve onun kapsamını artırır.
- Analitik önermeler yeni bir bilgi sağlamazken; sentetik önermeler özne hakkında yeni bir bilgi ortaya koyar.
- Analitik önermeler yanlışlanamazken; sentetik önermeler doğru veya yanlış olabilen, deneye dayalı önermelerdir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi sentetik önermeye örnektir?

A) Her güçlü olan zayıf olmayandır.

B) Kare bir dörtgendir.

C) Bekâr evli olmayandır.

D) Bütün halalar kadındır.

E) Tebeşir beyazdır.

4. Analoji, özelden özele yapılan akıl yürütme biçimidir. Özel durumlar arasındaki benzerliklere dayalıdır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bir analoji örneğidir?

A) Bütün filozoflar tutarlıdır.
Hegel bir filozoftur.
O hâlde Hegel de tutarlıdır.

B) Kant bir Alman, aydın, akıllı ve filozoftur.
Hegel de Alman, aydın ve akıllıdır.
O hâlde Hegel de filozoftur.

C) Filozoflar düşüncesi üzerine düşünür.
Kant bir filozoftur.
O hâlde Kant da düşüncesi üzerine düşünür.

D) Bütün insanlar ölümlüdür.
Eflatun da insandır.
O hâlde Eflatun da ölümlüdür.

E) Farabi rasyonalist bir filozoftur.
Rasyonalist filozoflar akılcıdır.
O hâlde Farabi de akılcıdır.

5. İbn Sina'ya göre genel kavramlarda kötülük bulunmadığından, yine genel bir kavram olan 'insanlık'ta da kötülük bulunmamaktadır. Ancak tek tek bireyler kötü olabilir. Genel kavramlar 'Bir'liği temsil eder; ezeli ve ebedi varlık olan Tanrı'nın sıfatlarıdır. Birliğin ve mükemmelliğin tepe noktasında bulunan Tanrı katından; çokluğu temsil eden maddi âleme doğru uzaklaştıkça kötülük artar. İbn Sina felsefesinde Tanrı'yı "Vacib'ül Vücut" kavramı temsil eder. İbn Sina bu kavram ile evrensel ahlak yasalarının ontolojik temelini kurar. Ona göre iyi varlığın kemali; kötü kemalin yokluğudur.

Aşağıdakilerden hangisi bu metinden yapılabilecek çıkarımlardan biri değildir?

A) Kötülük maddi âlemde görünür.
B) Genel bir kavram olarak insanlıkta kötülük barınmaz.
C) Genelden özele doğru gittikçe kötülük artar.
D) Çokluğun olduğu yerde iyilik ortaya çıkar.
E) Maddi âlemden Tanrısal âleme geçildikçe mükemmellik artar.

6. Ahlak felsefesi alanında, evrensel ahlak yasalarının olamayacağını savunan egoizmin en önemli temsilcisi Thomas Hobbes'tur. Ona göre doğal olarak ve doğuştan, kendi istek ve arzularını öncelikle dikkate alan insan eylemlerinin biricik ve temel amacı; hayatın korunması ve sürdürülebilmesidir. Egoizm her insanın eylemlerini buna uygun olarak düzenlediğini öne süren öğretidir.

Bu parçada sözü edilen egoizm ile ilişkilendirilebilecek atasözü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yiğit ekmeğiyle yiğit beslenir.
B) Abdalın dostluğu köy görünceye kadardır.
C) Balık ağa girdikten sonra aklı başına gelir.
D) Gözden ırak olan gönülden de ırak olur.
E) Mum dibine ışık vermez.

7. Felsefede argüman, filozofun görüşünü desteklemek için öne sürdüğü kanıtlarıdır. Bu nedenle de bütün felsefi metinler bir iddiayı temellendirme amacı taşır. Bir felsefi metni okurken ilk önce yazarın görüşü tespit edilmeli, daha sonra yazarın savunduğu görüşü desteklemek için hangi argümanları kullandığına dikkat edilmelidir.

Buna göre argüman ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

A) Savunulan görüş ve argümanlar birlikte tutarlı olmalıdır.
B) Her felsefe görüş bir argümana dayandırılır.
C) Argümanlar akıl yürütme ilkelerine uygun ifadelerdir.
D) Felsefi bir yargının doğruluğu argümanlarla ortaya konulur.
E) Argümanlar bilimsel kanıtlar yoluyla ispatlanır.

8.

ANALİTİK ÖNERME	SENTETİK ÖNERME
Yeni bir bilgi sağlamazlar.	Özne hakkında yeni bir bilgi ortaya koyarlar.
Yanlışlanamazlar.	Doğru ya da yanlış olabilirler.
Mantıksal olarak doğrulukları zihinde kurulur.	Deney yoluyla ispatlanabilirler.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi analitik bir önermeyi örneklendirir?

A) Bütün anneler kadındır.
B) Bazı anneler siyah tenlidir.
C) Bazı kadınlar annedir.
D) Bütün anneler fedakârdır.
E) Bazı kadınlar merhametlidir.

9. Filozof asla bilinenle yetinmez. Bilinenin derinliklerine inerek, ilk nedenlerden itibaren sorgulama yapar. Hatta filozoflar o denli sorgulamalar yapar ki, kendilerini sordukları bu soruları da sorgularken bulabilirler. Sorgulamak filozoflar için bir buluştan ziyade bitmez bir arayıştır. Kendilerine bir alan belirleyip sadece o alan üzerine sorgulama yapmaz filozoflar. Evren, insan ve doğa bütünüyle onların ilgi alanıdır.

Bu parçada felsefi soruların aşağıdaki özelliklerinden hangisine değinilmemiştir?

A) Sorgulamanın ağırlıkta olması
B) Özü kavramaya yönelik olması
C) Konu evreninin geniş olması
D) Refleksif olması
E) Sorularının cevaplarından daha değerli olması

10. Doğduğundan beri böyledir O. Kendi kendine dünyada ne yapmakta olduğunu ve özellikle bir gün öleceğine göre bu dünyaya neden gelmiş olduğunu merak etmektedir. Bir gün yok olacaksa var olan bu şeylerin neden var olduğunu sorgular durur. Hatta tüm bu soruları neden sorduğunu da sorar kendi kendine.

Aşağıdakilerden hangisi bu metinde anlatılmak isteneni karşılayan felsefi bir soru değildir?

A) İnsanın varoluş sebebi nedir?
B) Bir varlık olarak insanın doğa ve evrendeki yeri nedir?
C) İnsan nedir, ne ile yaşar?
D) Hiçbir şey var değilken ilk ne vardı?
E) İnsan evrende nasıl bir işleve sahiptir?

11. Sizce bu dünyada kaç farklı kalem vardır? Bin… on bin… belki de milyon tane. Kurşun, tahta, tükenmez gibi birçok türde ve yüzlerce farklı renkte milyonlarca farklı kalem… Buna rağmen biz hangi kalemi görürsek görelim, zihnimizdeki kalem kavramının içine bu kalemi yerleştiririz. Ama bir fincanı gördüğümüzde aklımıza kalem gelmez ve o fincanı kalem kavramıyla ilişkilendirmeyiz. “Bana kalemi verir misin?” dediğimde fincana değil kaleme yöneliriz. Çünkü fincan fincandır. Kalem ise kalemdir.

Bu parçadan çıkarılacak genel sonuç aşağıdakilerden hangisidir?

A) Her varlığın ayrı bir kavramı vardır.
B) Kavramlar bireylerin öznel deneyimleri sonucunda oluşur.
C) Kavramlar varlıkların ortak özelliklerini karşılar.
D) İnsanlar kavram kargaşası yaşayabilir.
E) Kavramlar zaman içinde farklı anlamlarda kullanılır.

12. Birinci önermenin ikinci bir önermeye atıfta bulunarak desteklemesine rağmen, ikinci önerme de zaten birinci önermeyle destekleniyorsa, söz konusu akıl yürütmede kısır döndü vardır.

Buna göre aşağıdaki akıl yürütmelerin hangisinde bir “kısır döngü” **vardır?**

A) Derslerinde başarısız olduğuna göre çok fazla televizyon izlemiş olmalıdır.
B) Hasan, tüm kuğuların beyaz olduğunu söyledi. Fakat bunu ispat edemediğine göre demek ki tüm kuğular beyaz değildir.
C) Evren sonsuz olduğu için bilinemez. Bilinemez olduğu için de sonsuzdur.
D) Arabalardan çıkan egzoz dumanları ozon tabakasına deodorant ve parfümlerden daha fazla zarar verir; o hâlde ozon tabakasına zararın büyük çoğunluğunu büyük araçlardan çıkan egzoz dumanları vermektedir.
E) Her görüş bireyin perspektifine bağlı olduğuna göre ve bütün perspektifler aynı değerde olduğundan mutlak bir hakikat olamaz.

13.

1. Örnek:

Durakta, otobüsün basamağında sıkışık bir şekilde bir yolcu durmaktadır.
Otobüs şoförü: Kardeşim gireceksen gir çıkacaksan çık.
Yolcu: Bende bunu yapmaya çalışıyorum zaten.
SORU: Sizce yolcu içeri girmeye mi yoksa dışarı çıkmaya mı çalışmaktadır?

2. Örnek

Kırmızı ışıkta karşıdan karşıya geçmeye çalışan bir kadın vardır.
Polis: Nereye gidiyorsunuz?
Kadın: Marketten alışveriş yapmaya gidiyorum. Niçin sordunuz?
SORU: Sizce anlaşmazlık nereden kaynaklanmaktadır?

Bu örneklerden yola çıkarak dil ve düşünme ile ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) İletişimde kullanılan kavramlara yüklenen anlamlar herkes için aynıdır.
B) Doğru bir iletişim için dildeki sözcüklerin üzerinde bir uzlaşma gereklidir.
C) Kullanılan sözcüklere farklı anlam yüklenmesi anlamayı olanaksız kılar.
D) Soruların cevabı, soruları cevaplayanın bakış açısına göre değişir.
E) Aynı kavrama, aynı anlam yükleyen insanlar birbirleri ile anlaşabilirler.

14. → Sorunun olmadığı yerde cevap da yoktur.

Jaspers, Felsefeye Giriş

→ Soran dağları aşmış, sormayan düz yolda şaşmış.

Atasözü

→ Bir soruna çözüm bulmak istendiğinde önce onu her yönüyle derinliğine araştırmak faydalıdır.

Aristoteles, Metafizik

Bu görüşlerden hareketle soru sormanın işlevleri ile ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Sorular insanı cevap arayışına yönlendirir.
B) Soru, ele alınan konuyu kapsamlı bir şekilde incelemeye tabi tutar.
C) Araştırma sürecinde soru sormak, inceleme amacından uzaklaşmamayı ve konu dışına çıkmamayı sağlar.
D) Soru sormak hedefe ulaştırırken, sormamak insanı yerinde saydırır.
E) Sorular araştırma konusunun, olgusal kanıtlanabilirliğini veya yanlışlanabilirliğini sağlar.

15. Tek tek olay ve olgulardan genel yasalara veya tikel önermelerden hareketle tümel önermeye doğru giden akıl yürütme biçimine tümevarım(endüksiyon) denir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi tümevarımı örneklendirir?

A) Bütün metaller ısıtıldığında genleşir. Bakır bir metaldir. O hâlde bakır ısıtıldığında genleşir.
B) Birçok Çinli ile karşılaştım. Karşılaştığım bütün Çinliler çekik gözlü idi. O hâlde bütün Çinliler çekik gözlüdür.
C) Dünya'da ve Mars'ta atmosfer vardır. Dünya'da yaşam vardır. O hâlde Mars'ta da yaşam vardır.
D) Tüm gezegenler yuvarlaktır, güneş etrafında döner ve uyduları vardır. Jüpiter bir gezegendir ve uydusu vardır. O hâlde Jüpiter güneş etrafında da döner.
E) Ali ile Ayşe'nin ikisi de aynı takımı tutuyor, iyi voleybol oynuyor, ikisi de kitap okumayı seviyor. Ali çiçeklerle ilgilenmeyi seviyor. O hâlde Ayşe'de çiçeklerle ilgilenmeyi seviyor.

16. İnsanlar günlük hayata, çok farklı nedenlerle öylesine sıkı bir şekilde bağlanırlar ki hayata ve dünyaya hayret etme duygularını bastırırlar. Felsefeciler gibi çocuklar için de dünya ve onun üzerinde olup biten her şey yenidir; bu yüzden her şey onların merak ve şaşkınlığına konu olur. Oysa yetişkinlerin pek çoğu dünyayı olağan bir şey olarak görür. Onlar şaşırtıcı görünümler sergileyen hayatı olduğu gibi benimserler; kalabalığın bir parçası haline gelip alışkanlığın etkisiyle herkesin yaşadığı gibi sorgulamadan yaşarlar.

Buna göre felsefeciyi diğerlerinden ayıran özellik aşağıdakilerden hangisi olamaz?

A) Merak ve hayret etme yeteneğine sahip olması
B) Dogmatik kalıpların cenderesine sıkışmış bir biçimde yaşaması
C) Gerçekliğin göründüğü gibi olamayacağından şüphe duyması
D) Kolektif kimliklerinden ziyade bireysel kimlikleri ile ilgilenmesi
E) Şüphe ile sorgulamanın riskinden ve kaygısından kaçmaması

17. Tümevarıma dayalı akıl yürütme biçiminde öncüllerden bir tümel sonuca varılır. Yani sonuç öncüllerle sınırlı kalmayarak, öncülleri aşan bir bilgiye götürür. Örneğin;

Gözlediğim a1 kargadır ve karadır.

Gözlediğim a2 kargadır ve karadır.

Gözlediğim a3 kargadır ve karadır.

Gözlediğim a4 kargadır ve karadır.

Gözlediğim a5 kargadır ve karadır.

O hâlde bütün kargalar karadır.

Bu açıklama ve örnekten hareketle;

I. Akıl yürütmenin sonucu gözlemleri aşan bir nitelikte olmasına rağmen öncüllere dayanmaktadır.

II. Öncüller sonuç için bir dayanak sağlamakta ama sonucu zorunlu kılmamaktadır.

III. Sonucun doğruluğu hiçbir zaman kesin değildir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I.
B) I ve II.
C) I ve III.
D) II ve III.
E) I, II ve III.

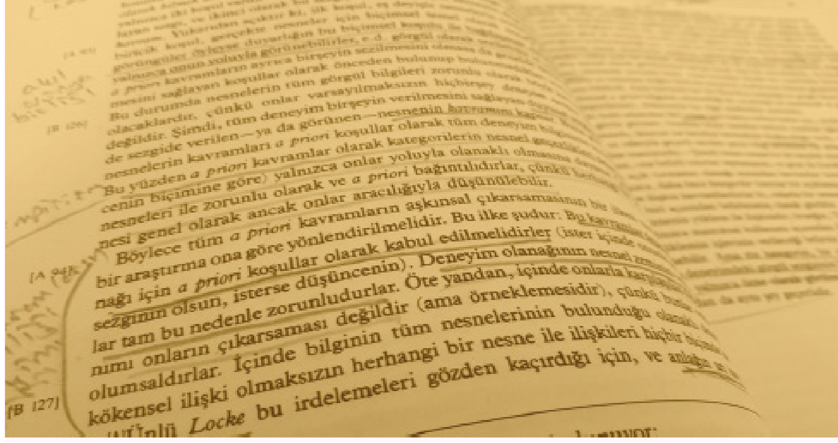
18. Tabloda bilim ve felsefenin sorularına bazı örnekler verilmiştir:

Felsefe	Evrensel bir ahlak yasası var mıdır?
Bilim	Yağış nasıl oluşur?
Felsefe	Vicdan doğuştan mıdır? Yoksa sonradan mı kazanılır?
Bilim	Saldırganlık davranışı hangi durumlarda ortaya çıkar?

Buna göre aşağıdakilerden hangisi felsefe sorularını bilimin sorularından ayıran özellik olabilir?

A) Daha çok olgularla ilgilidir.
B) Kavrama yönelik problematik düşünme biçimidir.
C) Cevabı sorunun içinde olan sorulardır.
D) Cevapları kişiden kişiye değişmez.
E) Sorular yoruma açık değildir.

19.

Sahaf gezenler iyi bilirler. Bazı kitaplarda kitabı okuyan kişinin kendince hoşuna giden ya da katılmadığı görüşlerin, bazen de bilmediği sözcüklerin altını çizdiği bilinmektedir. Altı çizili sözcükler okur için, en belirgin anlamı çıkaran ana fikir ifadeleri de olabilmektedir. Bu şekilde okurlar kitaba dâhil olmaktadırlar. Okuduğunuz bir kitapta altını çizdiğiniz cümleler ve işaretlemelere yeniden döndüğünüzde göreceğiniz şey, altı çizili sözcüklerden daha fazlasıdır; her çizgi ve işarette kendinizi bulursunuz.

Bu parçanın ana fikri aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) Altı çizili ifadeler sağlam ve ikna edici argümanlardır.
B) Kitaplardaki bilgi içerikleri ile dilsel ifadeler en dikkat çekici söylemlerdir.
C) Kitaplardaki altı çizilen ifadeleri kişinin bakış açısı belirler.
D) Okur için kitaptaki akıl yürütme biçimleri önemlidir.
E) Okur, kavramlara yazarın hangi anlamları yüklediğine odaklanır.

20. Titius'a göre felsefe, yaşama ve evrene karşı bir vaziyet alıştır. Parmak izlerimizin, göz retinalarımızın farklı olması gibi her insan da gerek dış görünüşü, gerek duygu ve düşünceleriyle birbirinden ayrılır. Ürettiği her argümanla aslında bir bakıma hakikat denizini doldurmaktadır. Farklılığımızla üretilen bilgiler arttıkça ve bu bilgileri paylaşıldıkça zenginleşti insanlık.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

A) Her insanın bakış açısı birbirinden farklıdır.
B) Bilgilerimiz, olaylar karşındaki bakışımızı belirler.
C) Felsefi bilginin artması, bakış açımızı zenginleştirir.
D) Bilgilerin artması, hayatımızı daha anlamlı kılar.
E) Belli bir filozofun düşüncesine uygun yaşamamız gerekir.

21. Felsefi anlatım bazı filozoflarda aforizma da denilen, düşüncelerin kısa ve öz bir biçimde anlatıldığı şekli ile ortaya çıkar. Bu anlatım şekline kimi zaman maksim, motto, kelam-ı kibar ve ülger de denilmektedir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bir aforizma olarak değerlendirilemez?

A) Onlar dans ederken görüldükleri için, müziği duyamayanlarca deli sayıldılar.
B) Bir adamın ölçütü güçle ne yaptığıdır.
C) Havanın kararması gece olduğu anlamını içinde taşır.
D) Her şeyi bilecek kadar genç değilim.
E) Sıkıcı olmanın sırrı, her şeyi söylemektir.

22. Felsefe bizi, hayatımızı, içinde yaşadığımız dünyayı içten ilgilendiren bir bilgidir. Felsefe dışındaki disiplinler de dünyayı, hayatı bir yönüyle ele almaktadırlar ancak felsefe hayatla ilgili, insanla ilgili her kavramı ele alıp inceleyebilen tek disiplindir. Kavramları ele alırken felsefe, derinliğine ne'lik üzerine incelemeler yapar ve böylece kavramların özüne nüfus eder.

Bu parça için aşağıdaki başlıklardan hangisi uygundur?

A) Felsefe dil ilişkisi
B) Kavramlara felsefe ile bakmak
C) Felsefe dışındaki disiplinlerin hayata bakışı
D) Varlık yaşam ilişkisi
E) Evrenin düzeni ve yaşam

23.

Felsefi tavır; merak, şüphe, sunulanı kabul etmemekle başlar. Aklın süzgeciyle düşünceyi devam ettirmektir.	Büyük toplumsal oluşumlar da mevcut durumun eleştirisiyle başlar.

Buna göre felsefi tavır ve toplumsal oluşumların ortak noktası aşağıdakilerden hangisidir?

A) Olanın olduğu gibi kabullenilmemesi
B) Dogmatik inançların benimsenmemesi
C) Toplumsal ihtiyaçların farkına varılması
D) Toplumsal dönüşümlerin amaçlanması
E) Düşüncenin sınırlandırılması

24. Leibniz'e göre dil zihnin aynasıdır. Dil zihnin içindeki düşünceyi aktarır. O, ne kadar berrak ise zihnin ürettiği düşünce de o derece berrak olarak dile gelir. İyi düşünmek, iyi dile getirmektir. Çünkü düşünme öncüllerden sonuca varma, kanıtlama, karşılaştırma, gerekçe öne sürme gibi şeyleri içerir. Tüm bunlar dil olmadan gerçekleşemez.

Bu parçadan hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Dil ve düşünceyi birbirinden ayırmak mümkün değildir.
B) Berrak bir düşünceye açık, sade ve berrak bir dille ulaşılabilir.
C) Doğru bir akıl yürütme dilin doğru kullanımı ile mümkündür.
D) Dil, insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliktir.
E) Dil ve düşünce karşılıklı olarak birbirlerini geliştirirler.